

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

КОЗІЙ НАТАЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 336:741.23

СТАБІЛІЗАЦІЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Ірпінь 2016

Дисертація на правах рукопису.

Роботу виконано в Університеті державної фіскальної служби України.

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор
Белінська Яніна Василівна
Університет державної фіскальної
служби України,
завідувач кафедри міжнародної економіки.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент,
Міщенко Світлана Володимирівна,
ДВНЗ «Університет банківської
справи»,
завідувач кафедри «Фінанси і кредит»;

кандидат економічних наук, доцент,
Адамик Богдан Петрович,
Тернопільський національний економічний
університет,
декан факультету банківського бізнесу.

Захист відбудеться «10» жовтня 2016 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01 Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Україна, Київська область, м. Ірпінь, вул. Садова, 53.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, Україна, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

Автореферат розісланий «6» вересня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

С.В.Онишко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідність стабілізації грошового обігу обумовлена його визначальною роллю у збалансованому функціонуванні ринкової економіки. Негативні наслідки розбалансування грошового обігу продемонструвала світова валютно-фінансова криза 2008–2009 років: стрибки валютних курсів, процентних ставок і цін, дефіцит ліквідності в банківській системі формували високі ризики та посилювали невизначеність, що справляло руйнівний вплив на функціонування фінансової системи, деформувало перебіг процесів заощадження та інвестування, пригнічувало темпи економічного зростання. Тому одним з ключових завдань антикризової економічної політики в зарубіжних країнах стала стабілізація грошового обігу як основа відновлення економічного розвитку.

Сучасному грошовому обігу в Україні також властива низка хронічних дисбалансів, що проявляються в різких коливаннях вартості національної грошової одиниці, викривленій структурі грошової пропозиції, постійно високій доларизації та частці готівки, стагнації кредитно-депозитного ринку. Без їх подолання неможливо відновити позитивні темпи економічного розвитку вітчизняної економіки.

Закономірності функціонування та регулювання грошового обігу розглядалися у працях багатьох зарубіжних учених, зокрема Д. Юма, Р. Кантильйона; А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, К. Вікселя, Дж. М. Кейнса, А. Маршала, І. Фішера, М. Фрідмен, Ф. Хайєка, В. Бурлачкова, С. Глазьева, А. Іларіонова, Л. Красавіної, В. Маєвського, С. Моїсеєва, В. Усоскіна. Вивченню проблем регулювання грошового обігу в Україні та стабілізації вартості національної грошової одиниці присвячено праці вітчизняних учених О. Барановського, Я. Белінської, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Гриценко, О. Дзюблюка, Б. Івасіва, С. Корабліна, М. Крупки, В. Лагутіна, В. Литвицького, І. Лютого, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Науменкової, М. Савлука, О. Шарова.

За високої наукової цінності праць зазначених науковців, разом з тим слід відзначити відсутність глибоких теоретичних розробок щодо стабілізації грошового обігу та практичних рекомендацій з урахуванням розгортання кризових явищ, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень цієї проблеми. На сьогодні завдання стабілізації грошового обігу за посилення стимулюючого впливу монетарної політики на економічний розвиток в Україні не вирішено. Дотепер не сформовані концептуальні підходи щодо реформування монетарної політики, недостатньо досліджені фактори коливань швидкості грошового обігу, не вивчені наслідки поширення платіжних інновацій на стабільність грошового обігу, відсутня послідовна політика дедоларизації. Висока соціально-економічна значущість окреслених завдань визначила вибір теми, мету й завдання дисертації, зумовила логіку дослідження та структуру роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою досліджень, проведених згідно з темою

кафедри фінансових ринків Національного університету державної податкової служби України «Регулювання фінансового ринку в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0113U002844), у межах якої автором обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення монетарних умов функціонування фінансового ринку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо стабілізації грошового обігу в Україні.

Для досягнення визначеної мети було поставлено такі завдання:

- з'ясувати сутність та функції грошей у сучасному світі і на цій основі поглибити розуміння стабілізації грошового обігу;
  - вдосконалити класифікацію методів та інструментів стабілізації грошового обігу;
  - охарактеризувати вплив платіжно-розрахункових інновацій на стабільність грошового обігу;
  - проаналізувати стан, структуру і динаміку грошового обігу в Україні, визначити його дисбаланси та фактори їх появи;
  - виявити проблеми стабілізації готівкового і безготівкового грошового обігу в Україні;
  - узагальнити світовий досвід стабілізації грошового обігу в процесі реалізації антикризових програм;
  - розробити концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу в Україні;
  - запропонувати основні напрями стабілізації готівкового та безготівкового грошового обігу в Україні;
  - розробити рекомендації для вдосконалення регулювання вітчизняних платіжних систем як форм організації безготівкового обігу;
  - обґрунтувати пропозиції щодо дедоларизації грошового обігу в Україні.
- Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі організації грошового обігу.*

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти стабілізації грошового обігу в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу й синтезу – з метою дослідження функцій грошей в сучасному світі, тенденцій грошового обігу в Україні та обґрунтування необхідності його стабілізації; систематизації та класифікації – для виділення методів та інструментів регулювання грошового обігу з метою його стабілізації; порівняння – для здійснення порівняльного аналізу монетарної політики та засобів регулювання грошового обігу у зарубіжних країнах і в Україні, узагальнення результатів при формуванні висновків; експертного оцінювання – з метою оцінки доларизації в Україні та впливу платіжних інновацій на стан грошового обігу; метод сценаріїв – для виділення набору окремих варіантів політики дедоларизації.

Інформаційною базою дослідження слугували офіційні статистичні дані Світового Банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду, Євростату, Федеральної Резервної Системи, Національного банку України, законодавчі акти, постанови Національного Банку та Кабінету Міністрів України, напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з проблем стабілізації грошового обігу, що містяться у монографіях, спеціальній науковій літературі, матеріалах наукових і науково-практичних конференцій та семінарів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

– трактування змісту «стабілізація грошового обігу» як процесу застосування регулюючих заходів центрального банку, спрямованих на забезпечення відповідності вартісних і структурних параметрів грошової маси в обігу потребам збалансованого суспільного відтворення. На відміну від попередніх визначень акцентовано увагу на відтворювальному характері стабілізації грошового обігу, що дозволить забезпечити відповідність цілей монетарної політики та завдань економічного розвитку;

– класифікацію методів та інструментів стабілізації грошового обігу за рахунок їх узгодження з характеристиками грошової маси в обігу, а саме за: 1) параметрами – структурні, спрямовані на коригування структури грошового обігу, та стабілізаційні (інструменти стиснення/розширення грошової маси; 2) формою (готівковий та безготівковий грошовий обіг); 3) суб'єктами та об'єктами (обіг готівкових і платіжно-розрахункових інструментів); 4) методом здійснення розрахунків (при використанні різних банківських рахунків і технологій); 5) видом платіжних інструментів; 6) рівнями – регулювання грошового ринку та процедур розрахунків (функціональне), 7) регулюванням платіжних механізмів і систем (організаційне), 8) регулювання діяльності інститутів і суб'єктів грошового і платіжного ринків (інституційне регулювання). Використання запропонованої класифікації формує наукову основу для системного застосування заходів, спрямованих на стабілізацію грошового обігу;

– перелік загроз стабілізації грошового обігу за рахунок віднесення до них факторів коливань його швидкості в частині зростання частки високоліквідних активів (готівки і/або іноземної валюти), незбалансованої грошової емісії, поширення електронних грошей та платіжних інновацій, збільшення недовіри населення до національної валюти. Це стало підґрунтям розроблених рекомендацій щодо напрямів посилення впливу НБУ на грошовий обіг;

набули подальшого розвитку:

– концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу, що ґрунтуються на використанні пруденційного підходу, спрямованого на упередження виникнення циклічних дисбалансів грошового обігу, в частині вдосконалення структури грошової маси, послідовної дедоларизації й стимулювання безготівкових платежів, вдосконалення методів контролю за поширенням

платіжних інновацій, зміцнення довіри населення. Врахування циклічності процесів розбалансування/стабілізації грошового обігу як складової суспільного відтворення надає можливість окреслити напрями стабілізації грошового обігу в умовах запровадження режиму гнучкого валютного курсу;

– перелік індикаторів стабілізації грошового обігу та основні напрями його регулювання НБУ за рахунок врахування природи дисбалансів грошового обігу в Україні на основі аналізу його динаміки і структури, що сприятиме вдосконаленню монетарної політики НБУ;

– підходи до розкриття позитивного і негативного впливу на стабільність грошового обігу безготівкових платежів та електронних грошей, в основу яких покладено закономірності їх виникнення і поширення, що дозволило виявити загрози та сформувані рекомендації щодо посилення контролю центральних банків за безготівковим грошовим обігом;

– пропозиції щодо вдосконалення платіжної системи в частині впровадження світових стандартів, розробки нових платіжних інструментів, боротьби з кіберзлочинністю, створення Єдиної інформаційної бази банків, що сприятиме покращанню організації і стабілізації безготівкового грошового обігу;

– практичні рекомендації щодо послідовності політики дедоларизації в умовах переходу до гнучкого валютного курсу на основі сценарного підходу. Врахування існуючих проблем стабілізації грошового обігу в Україні, серед яких низький рівень керованості, невідповідність проміжних орієнтирів та інструментів монетарної політики режиму гнучкого валютного курсу, неузгодженість цілей стимулювання реального сектора економіки та фінансової стабілізації, дасть змогу визначити пріоритетні завдання початкового етапу дедоларизації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці рекомендацій, спрямованих на стабілізацію грошового обігу в Україні, як основи відновлення позитивних темпів її економічного зростання.

Висновки та результати дисертаційної роботи можуть бути використаними в практичній діяльності органів державного регулювання, що мають відповідні повноваження у сфері монетарного регулювання, науково-дослідних установ та організацій при розробці конкретних регуляторних заходів щодо стабілізації грошового обігу.

Отримані результати дисертаційної роботи враховані у практичній діяльності Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності, зокрема практичний інтерес представляють рекомендації щодо розробки стратегії стабілізації грошового обігу в Україні (довідка від 06.11.2015);

Використовуються в практичній діяльності ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК» в частині формування системи збалансованих показників як засобу підвищення ефективності діяльності банку (довідка №13738/1-183 від 03.11.2015).

Наукові та практичні рекомендації щодо вдосконалення подолання дисбалансів грошового обігу та напрямів його стабілізації використовуються при розробці навчально-методичної документації та викладанні дисциплін «Інвестиційний аналіз», «Страховання» та «Фінансова інфраструктура» кафедри фінансових ринків Національного університету Державної податкової служби України (довідка №3210/01-12 від 06.11.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною завершеною науковою працею з проблем стабілізації грошового обігу. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано в дисертації лише ті ідеї і положення, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на 9 науково-практичних конференціях, конгресах, семінарах, круглих столах, серед яких: «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (м.Ірпінь, 2013); «Проблеми формування та реалізації регіональної економіки» (м.Київ, 2013); «Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України» (м.Ужгород, 2014); «Економічні аспекти розвитку держави: стан, проблеми, перспективи» (м. Хмельницький, 2014); «Структурні трансформації національних економік в умовах глобалізації» (м.Миколаїв, 2014); «Банківський та реальний сектор економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2015); «Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності» (м. Ірпінь, 2016).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, у тому числі 7 статей, з них 6 – у наукових фахових виданнях, 1 – у міжнародному виданні, 7 матеріалів конференцій та участь у 1 колективній монографії. Загальний обсяг публікацій складає 5,0 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 245 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 202 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 13 таблиць (із них 2 таблиці займають 2 повні сторінки), 20 рисунків, 10 додатків, розміщених на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 195 найменувань розміщених на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, висвітлено їх апробацію.

У **першому розділі «Теоретичні засади організації грошового обігу та його стабілізації»** досліджено сутність і обіг грошей у сучасному світі; проаналізовано методи та інструменти регулювання форм грошового обігу та доведено об'єктивну необхідність його стабілізації; визначено місце платіжних інновацій у забезпеченні стабілізації грошового обігу.

Дослідження еволюції підходів до розуміння сутності грошей дозволило встановити існування такої їх іманентної властивості як динамічність, що зумовлена закономірностями суспільного відтворення. Проявом динамічності грошей є їх безперервний рух, що описується поняттями «грошовий оборот» і «грошовий обіг». На засадах відтворювальної теорії грошей під грошовим обігом розуміється рух грошей під час виконання ними функцій обміну та платежу, що дозволило звузити сферу дослідження до грошово-кредитного та грошово-платіжного обороту.

Виявлено, що відповідно до циклічності розвитку суспільного відтворення функціонування грошового обігу також характеризується чергуванням фаз розбалансування та стабілізація. На цих засадах поглиблено трактування економічного змісту поняття «стабілізація грошового обігу», яке запропоновано розуміти як процес застосування регулюючих заходів НБУ, спрямованих на відновлення і підтримку рівноваги грошового ринку. Оскільки остання забезпечує відповідність вартісних і структурних параметрів грошового обігу потребам збалансованого суспільного відтворення, то параметри стабільного грошового обігу можуть коливатися у визначених межах відповідно до динаміки процесів, що відбуваються в реальному секторі та фінансовій системі.

Обґрунтовано необхідність стабілізації грошового обігу, що впливає з негативних наслідків його дисбалансів і суперечностей (невідповідність структур грошового попиту та пропозицій за термінами, валютою і ліквідністю, висока волатильність швидкості обігу грошей). Джерелом цих суперечностей є внутрішнє протиріччя сучасних грошей між їх товарною природою і представницьким характером форм руху. У роботі показано, що в умовах фінансіалізації характерною ознакою наростання дисбалансів грошового обігу є швидке збільшення фіктивного капіталу, представленого в обігу реальними за формою, але фіктивними за своєю суттю фінансовими активами.

Відповідно до визначених дисбалансів грошового обігу удосконалено перелік індикаторів його стабільності шляхом доповнення показників статистики грошового обігу показниками грошово-кредитної безпеки як стану захищеності монетарної сфери та її стійкості до зовнішніх шоків, а також індексом споживчих цін і валютного курсу, відношенням сальдо платіжного балансу до валового боргу до ВВП, рівнем фінансової доларизації, часткою проблемних кредитів, темпами зміни депозитів.

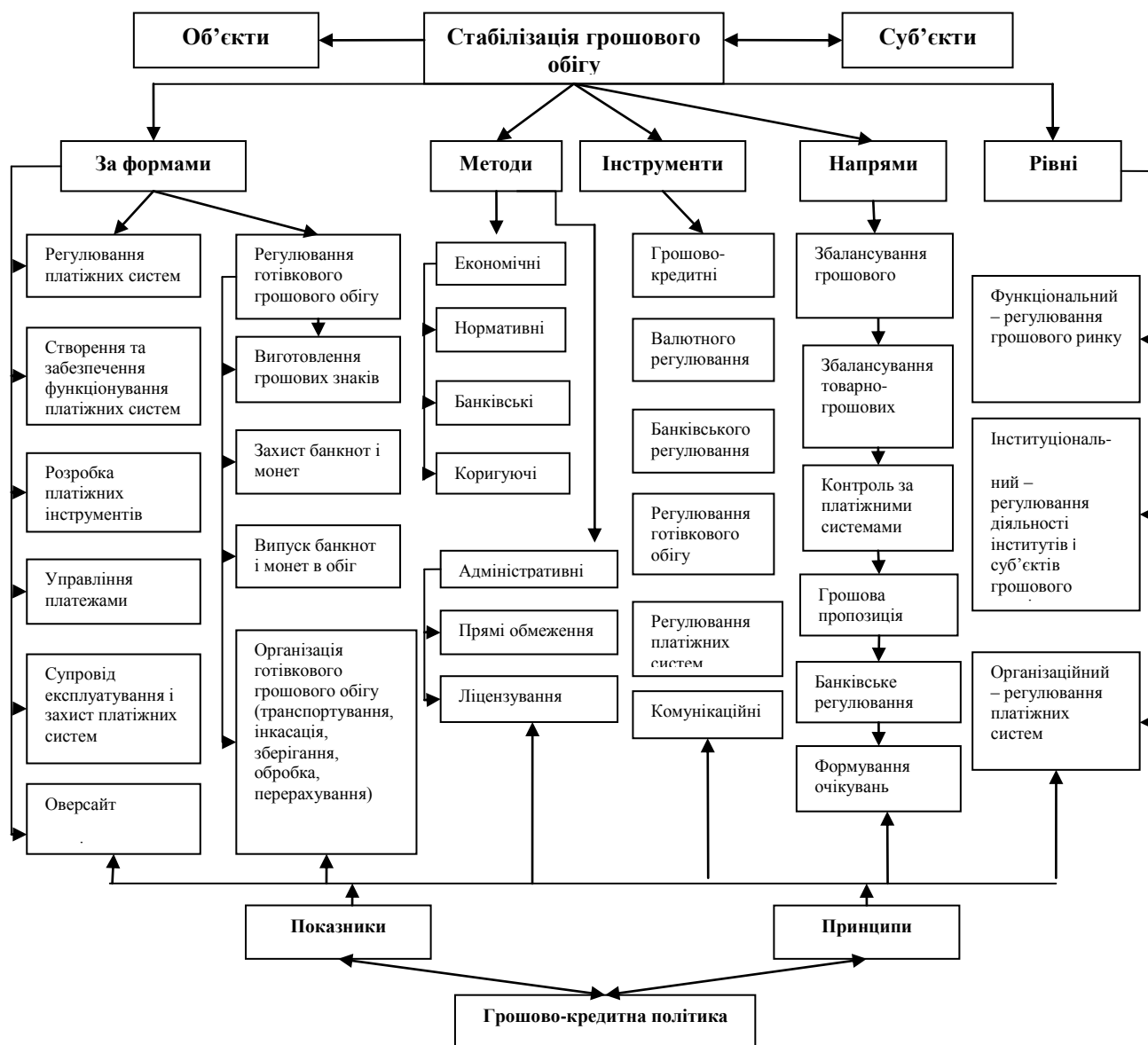
У роботі визначено, що важливою характеристикою грошового обігу є його швидкість, яка є слабко регульованим параметром. Надмірне прискорення обігу грошей запускає процес відносного збільшення обсягу грошової маси і може спричинити розбалансування грошового обігу. Зроблено висновок про необхідність вивчення причинно-наслідкових зв'язків, що ведуть до зміни швидкості обігу, що дозволить розробити рекомендації щодо удосконалення інструментів його стабілізації.

В умовах фінансіалізації грошовий та фінансовий ринок тісно переплетені, що підвищує залежність швидкості грошового обігу від обсягу

високоліквідних активів у фінансовій системі. Глибинними причинами прискорення грошового обігу є, по-перше, зростання попиту на гроші з метою зберігання багатства, нагромадження і витрачання запасів, а по-друге, фінансова лібералізація та спекулятивні тенденції. За цих причин все більшого значення для стабілізації грошового обігу набуває контроль за укладанням строкових угод на фінансовому ринку. До факторів зміни швидкості грошової маси також віднесено циклічний розвиток виробництва, рух цін, структура платіжного обороту (співвідношення готівкових і безготівкових грошей), рівень розвитку технологій кредитних операцій, поширення електронних операцій та засобів комунікацій, схильність населення до заощадження та споживання, періодичність виплати заробітної плати тощо.

Стабілізація грошового обігу потребує розвиненої системи відповідних методів та інструментів. У роботі запропоновано їх класифікувати відповідно до характеристик грошового обігу (рис. 1).

Рис. 1. Напрями, методи та інструменти стабілізації грошового обігу.

Джерело: складено автором

Комплексне застосування методів та інструментів монетарної політики НБУ повинно спрямовувати на коригування обсягів і структури грошової маси, її швидкість в обігу, вдосконалення методик платіжних розрахунків і контроль за платіжними інноваціями. Стабілізація грошового обігу дозволить зміцнити вартість грошової одиниці, забезпечити сприятливі умови для розвитку монетарної сфери та задовольнити потреби суб'єктів економічної діяльності у грошових засобах.

Виявлено, що однією з основних тенденцій, що характеризує сучасний грошовий обіг, є поява нових платіжно-розрахункових одиниць та електронних грошей. У ході аналізу розвитку платіжного безготівкового обігу та поширення платіжних інновацій визначено, що ці тенденції мають як позитивний, так і негативний вплив на стабільність грошового обігу. З одного боку, безготівковий обіг містить потенційну загрозу стабільності грошового обігу через можливість виходу частини операцій в тінь та здійснення прихованих розрахунків. З другого – обмежені можливості центрального банку ефективно регулювати електронні трансакції утруднює стабілізацію грошового обігу. В цих умовах актуалізується завдання посилення контролю ЦБ за функціонуванням платіжних систем, за поширенням нових платіжних інструментів і процесом створення електронних грошей.

У другому розділі «Стан і тенденції грошового обігу в Україні» проаналізовано динаміку грошового обігу в Україні; оцінено функціонування платіжних систем як форми безготівкового грошового обігу; визначено особливості стабілізації готівкового обігу в Україні.

За результатами аналізу динаміки грошового обігу в Україні виявлено особливості його динаміки та структури, а саме: випереджаючі темпи зростання грошової маси порівняно з темпами росту цін і ВВП, і висока частка іноземної валюти та готівки в обігу. Вагому роль у деформації зв'язків між темпами зростання грошової маси цін і ВВП відіграє наявність значної частки тіньового сектора та високий рівень відкритості вітчизняної економіки, що формують умови для доларизації (табл. 1).

В останні роки на індикатори стабільності грошового обігу України чинили потужний негативний вплив такі фактори, як:

- військові дії на Сході країни та політична криза;
- прискорені темпи зростання монетарних агрегатів М3 на 17,6 % у 2013 р., незабезпечені товарною масою в умовах нульового приросту ВВП і падіння промислового виробництва на 4,3 %;
- дефіцит бюджету, що став причиною прихованої емісії: у 2013 р. НБУ викупив ОВДП на суму 41,5, млрд грн, у січні – лютому 2014 р. – на 14,4, млрд грн, у січні – лютому 2015 р. – на 20,3 млрд грн;
- тривале збереження подвійного дефіциту – поточного сальдо торгового балансу та державного бюджету;

– скорочення припливу прямих іноземних інвестицій та падіння інвестиційних рейтингів України, що обмежує доступ до зовнішніх ринків капіталу та підвищує вартість зовнішнього фінансування;

– падіння міжнародних резервів до критичного рівня, що фактично позбавило НБУ інструментів впливу на валютний ринок;

– зростання державного боргу до 79,0 % від ВВП на кінець 2015 р., що зумовило відповідну структуру грошової пропозиції – за недосконалих механізмів спрямування грошової маси до реального сектора економіки вона надходила до державного бюджету;

– хвиля банкрутств банків, що підіграла панічні настрої населення та підприємців;

– тривала фіксація курсу гривні на рівні, що не відповідав економічним показникам розвитку України, про що свідчить збільшення розриву між номінальним і реальним курсом гривні (від 10 до 20 % за експертними оцінками);

– втеча капіталу з банківської системи і з України.

Таблиця 1

Рівень доларизації у 2006–2015 рр.

Показники	Роки									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Рівень доларизації за методикою МВФ (депозити/М2), %	27,3	23,4	30,8	31,7	29,1	30,3	32,1	27,0	35,2	48,4
Фінансова доларизація, % депозитів в іноземній валюті	38,09	32,26	43,89	48,32	42,03	43,00	43,7	36,8	43,4	45,9
Питома вага грошової маси в іноземній валюті у М3, %	27,0	22,8	30,6	31,6	29,1	30,4	32,1	27,1	32,0	32,1

Джерело: розраховано автором на основі даних Статистичного бюлетеня НБУ

У підсумку в Україні сформувалася низка дисбалансів грошового обігу, а саме:

– незбалансована структура грошової пропозиції (періодичне домінування валютного або каналу випуску державних цінних паперів означає забезпеченість емітованої грошової маси іноземною валютою або зобов'язаннями уряду);

– розриви у внутрішній та зовнішній вартості національної валюти, що проявлялися у невідповідності темпів змін цін і валютного курсу;

– високий рівень доларизації грошового обігу;

– завищена частка готівки у порівнянні з розвиненими країнами;

– нестабільність внутрішньої вартості грошей, що проявлялося у волатильних темпах інфляції та високих процентних ставках.

Рівень цих дисбалансів характеризують показники, наведені в табл. 2.

Тривалий період існування дисбалансів грошового обігу в Україні свідчить про їх хронічний характер, причинами якого є:

- слабкість банківської системи та низький рівень економічної активності в реальному секторі економіки, що пригнічує діяльність кредитного каналу або провокує беззастережне нарощування споживчого кредитування і незабезпеченої товарами грошової маси;

- зниження ефективності виконання гривнею окремих функцій (міри вартості) ;

- прискорені темпи інфляції, що знижують купівельну спроможність грошей. Її стихійне вирівнювання веде до обвальної девальвації та руйнує грошовий обіг;

- незбалансована структура грошової пропозиції;

- тісний зв'язок грошово-кредитного і валютного сегментів міжбанківського ресурсного ринку та паралельний обіг двох валют знижує ефективність застосування регулюючих заходів НБУ.

Таблиця 2

Індикатори стабільності грошового обігу в Україні в 2005–2015 рр.

Індикатори	Порогове значення	Роки							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Індекс споживчих цін в річному вимірі, %	Не більше 10%	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3
Відношення валового внутрішнього боргу до ВВП, %	Не більше 60 %	20,0	34,7	39,9	35,9	36,6	40,1	70,2	79,4
Відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу до ВВП, %	Не більше 10 %	-7,0	-1,5	-2,2	-6,2	-8,2	-9,0	-4,0	-0,2
Рівень фінансової доларизації за методикою МВФ (депозити/М2), %	Не більше 35 %	30,8	31,7	29,1	30,3	32,1	27,0	35,2	48,4
Частка прострочених кредитів, %	Не більше 5 %	3,88	13,7	15,1	14,7	16,5	12,9	18,9	28,1
Темп приросту(+), вилучення (-) депозитів із банківської системи (до попереднього року), %	Зниження не більше ніж на 5 % в місяць і 15 % за рік	+27,9	-8,1	+26,6	+18,5	+17,1	+17,2	+5,3	+2,2

Джерело: розраховано автором за даними НБУ.

У ході аналізу встановлено, що в Україні поступово відбувається перехід від переважного застосування готівки до використання електронних платіжних

засобів, карток (кредитних і дебетових) і кредитних й дебетових рахунків. У цьому контексті спостерігається збільшення прямих розрахунків відповідно до нових платіжних процедур; еволюція платіжних інновацій в контексті розвитку нових платіжних методів (eMoney, mPayments) і появи нових пристроїв «ближнього поля» (мобільні телефони, айфони, інтернет-банкінг). Функціонування платіжних систем в Україні як форми організації безготівкового грошового обігу має низку особливостей, що сформувалися під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, до яких віднесено глобалізацію, стандартизацію й консолідацію. Відбувається ускладнення організаційно-технічних і технологічних фінансових аспектів розрахунків, збільшення кількості учасників та обсягу й швидкості розрахунків, посилення підвладності вітчизняних платіжних систем внутрішнім і зовнішнім шокам та їх схильність до системних ризиків, утруднюється нагляд і контроль за їх функціонуванням. На цій основі зроблено висновок, що для стабілізації грошового обігу необхідно посилити контроль НБУ за функціонуванням платіжних систем.

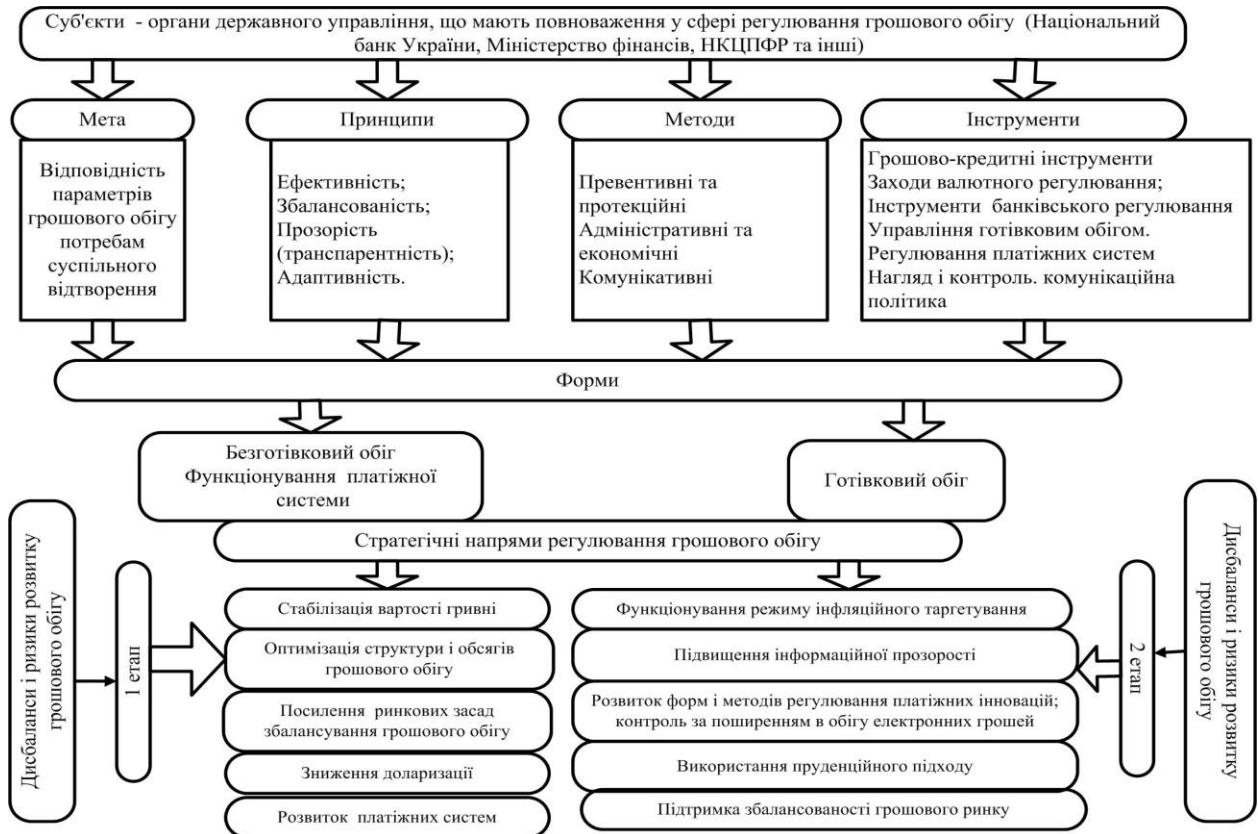
У третьому розділі «Основні напрями стабілізації грошового обігу в Україні» досліджено світовий досвід стабілізації грошового обігу в контексті нетрадиційної монетарної політики й антикризових програм; розроблено концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу в умовах розгортання кризових явищ; визначено завдання та шляхи стабілізації готівкового і безготівкового грошового обігу.

Світовий досвід стабілізації грошового обігу в умовах кризи 2008–2009 рр. засвідчив зміну концептуальних підходів до реалізації монетарної політики і перехід до «нестандартної» монетарної політики, за якої розширюється коло цілей центральних банків від суто монетарних до загальноекономічних. За цих умов завданню стабілізації грошового обігу підпорядковано цілі стимулювання реального сектора. Посилення стимулюючого характеру монетарної політики забезпечується шляхом виваженого поєднання стимулюючих (нарощування ліквідності та зниження процентних ставок) і обмежуючих заходів (контроль за емісійним фінансуванням дефіциту бюджету, регулювання пропозиції банківських грошей, проведення антиінфляційної та валютно-курсової політики).

Враховання світового досвіду реалізації монетарної політики дозволило запропонувати концептуальні підходи до реалізації монетарної політики в Україні (рис. 2).

Ключовою проблемою розробки підходів до стабілізації грошового обігу є правильний вибір стратегічних і середньострокових цілей, а також проміжних орієнтирів. Стабілізація грошового обігу повинна виходити з першочерговості завдання – відновлення довіри до національної грошової одиниці як основи підвищення ефективності дій НБУ. Обґрунтовано, що у середньостроковій перспективі стабілізація грошового обігу повинна відбуватися в умовах переходу від фіксованого до гнучкого режиму валютного курсу, з відповідною зміною інструментарію регулювання грошового обігу від адміністративних протекційних методів у спосіб коригування ліквідності в банківській системі до

превентивних заходів, що ґрунтуються на ринкових засадах функціонування міжбанківського ресурсного ринку (операції на відкритому ринку, управління процентними ставками). Відповідно до визначених у роботі проблем та обмежень на шляху стабілізації грошового обігу показано, що їх подолання відбуватиметься в два етапи. На першому – забезпечено підвищення керованості грошового обігу у спосіб оптимізації його структури, на другому – вдосконалено інструментарій розширення/стиснення грошової маси.

Рис. 2. Концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу
Джерело: розроблено автором

Визначено напрями стабілізації грошового обігу в Україні, а саме: застосування антиінфляційних заходів і регулювання валютного ринку, здійснення процентної політики; оптимізація структури й обсягів готівкового обігу; вдосконалення форм і методів регулювання НБУ платіжних систем; підтримка збалансованості грошового ринку та керованості грошового обігу шляхом оптимізації структури грошової маси (співвідношення грошових агрегатів та активів в обігу за їх ліквідністю); підвищення інформаційної прозорості проведення монетарної політики; використання пруденційного підходу щодо запобігання загрозам грошовому обігу та мінімізації їх наслідків; проведення політики дедоларизації; розвиток форм і методів регулювання платіжних інновацій.

Сучасна тенденція до поширення безготівкових розрахунків та електронних грошей вимагає від НБУ вдосконалення методів регулювання безготівкового обігу. За умови підвищення стабільності грошового обігу в Україні, цілі регулювання платіжної системи, з боку НБУ, необхідно узгодити з

цілями сприяння розвитку безготівкових розрахунків, а також доповнити ужорсточенням банківського регулювання й активізацією конкуренції на міжбанківському ресурсному ринку.

В Україні суттєву загрозу стабільності грошового обігу становить доларизація. В ході дослідження визначено, що її подолання потребує виконання низки умов (досягнення зовнішньої рівноваги, високого рівня золотовалютних резервів) і сценарного підходу. За відносно невеликих значень рівня доларизації цін (заробітної плати) можливо використання сценарію дедоларизації, заснованого на трансформації режиму монетарної політики, тому що підвищення гнучкості валютного курсу за стабільності цін дестимулює економічних агентів до використання іноземної валюти. На разі існування хронічно високих значень доларизації доцільно реалізувати сценарій послідовної боротьби з різними її формами (фінансовою, а потім реальною), а також зосереджувати зусилля на послабленні кореляції внутрішніх і зовнішніх шоків.

На основі дослідження особливостей доларизації в Україні запропоновано послідовність заходів дедоларизації НБУ в контексті стабілізації грошового обігу, а саме:

- реальний перехід до режиму таргетування інфляції;
- адміністративні заходи щодо реальної дедоларизації й дедоларизації розрахунків;
- інституційні заходи в частині підвищення довіри до національної валюти, банківської системи, вдосконалення процедури банкрутства та посилення конкуренції на ринку платіжних послуг, підвищення внутрішньої мобільності трудових ресурсів, забезпечення гнучкості механізмів ціноутворення;
- використання індексації цін на проміжному етапі зміни монетарного режиму в якості бази для споживчих цін, тарифів, ставок, що традиційно прив'язані до долара.

Комплексне застосування запропонованих заходів сприятиме стабілізації грошового обігу в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення важливого науково-практичного завдання, що полягає у поглибленні теоретичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо стабілізації грошового обігу в Україні. На підставі проведеного дослідження сформульовано ряд висновків і пропозицій, серед яких наступні:

1. У сучасному світі стабілізація грошового обігу повинна ґрунтуватися на розумінні сутності грошей, їх функцій та особливостей обігу. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності грошей та її прояву у грошових функціях, дозволив дійти висновку про таку їх іманентну властивість грошей як «баланс у русі», що обумовлює існування «грошового обігу». Збалансованість та стабільність останнього підтримується за рахунок виконання грошима функцій, зокрема «випадіння» частини грошей у заощадження (функція

збереження вартості), переносу платежів у майбутні періоди (функція платежу) чи в інші країни (функція світових грошей). Тому повноцінне виконання грошима своїх функцій є основою стабільності грошового обігу .

2. Необхідність стабілізації грошового обігу обумовлюється негативними наслідками впливу його дисбалансів на стан економіки. Джерелом, яких є внутрішнє протиріччя сучасних грошей між їх товарною природою та представницьким характером форм руху. Вихідним методологічним положенням стабілізації грошового обігу є наявність двох компонент динаміки – трендової та циклічної, що виникають як результат відхилення від тренда під дією різних фінансових і макроекономічних шоків, і супроводжується прискоренням / уповільненням грошового обігу. Домінування високоліквідних активів (готівки або іноземної валюти) формує потенційну можливість прискорення обігу грошей за відсутності адекватного зростання випуску товарів і послуг, що може спричинити його розбалансування. Виходячи з цього, було запропоновано авторське визначення поняття «стабілізація грошового обігу», як процесу застосування регулюючих заходів центрального банку, спрямованих на забезпечення відповідності вартісних і структурних параметрів грошової маси в обігу потребам збалансованого суспільного відтворення.

3. В роботі крім традиційного поділу стабілізаційних заходів монетарної політики на структурні (спрямовані на коригування структури грошового обігу) та стабілізаційні (інструменти стиснення/розширення грошової маси) запропоновано класифікацію методів та інструментів стабілізації грошового обігу відповідно до його параметрів. Визначено інструменти стабілізації готівкового та безготівкового грошового обігу, руху платіжно-розрахункових інструментів, методи контролю за різними способами здійснення банківських розрахунків і платежів. Обґрунтовано доцільність виділення функціонального регулювання – на рівні грошового ринку в цілому та окремих процедур розрахунків; організаційного– регулювання платіжних механізмів і систем; інституційного– регулювання діяльності інститутів і суб'єктів грошового й платіжного ринків. Використання у діяльності центрального банку запропонованої класифікації дозволить забезпечити комплексність його регулятивних заходів щодо стабілізації грошового обігу.

4. На поточному етапі спостерігається тенденція до зростання частки безготівкових платежів і появи нових платіжно-розрахункових одиниць. За результатами дослідження особливостей платіжного безготівкового обігу в цілому, та поширення платіжних інновацій, зокрема, визначено його як позитивний, так і негативний вплив на стабільність грошового обігу. До негативних наслідків, що містять потенційну загрозу стабільності грошового обігу, віднесено можливість виходу частини операцій в тінь та здійснення прихованих розрахунків, зменшення доходів центрального банку від сеньйоражу; підвищення швидкості обігу грошей та зміни значення грошового мультиплікатора; зниження попиту на банківські депозити; звуження можливостей монетарного контролю з боку міжнародних фінансових організацій. Позитивними наслідками є полегшення здійснення та

пришвидшення платежів, підвищення їх надійності та безпечності, керованості грошового обігу з боку центрального банку, розширенню спектру банківських послуг й отриманню ними додаткового прибутку; скороченню технічних витрат продавців і витрат центрального банку на випуск та обслуговування обігу монет і банкнот; полегшенню обліку трансакцій. Тому впровадження безготівкових розрахунків має переважно позитивний вплив на стабілізацію грошового обігу.

5. За результатами аналізу динаміки та структури грошового обігу в Україні виявлено його дисбаланси:

- нестійкість внутрішньої вартості грошей, що відбивається у волатильних темпах інфляції та високих процентних ставках;
- розриви у внутрішній та зовнішній вартості національної валюти;
- високий рівень доларизації грошового обігу;
- завищена частка готівки порівняно з розвиненими країнами.

Причинами дисбалансів грошового обігу є:

- недостатньо ефективне виконання гривнею окремих функцій (міри вартості та заощадження);
- прискорені темпи інфляції;
- не виважена кредитна політика – беззастережне нарощування споживчого кредитування;
- незбалансована структура грошової пропозиції;
- високий рівень відкритості економіки та наявність тіньової економіки;
- галузева структура вітчизняної економіки;
- політична криза та високий рівень недовіри населення.

6. Вивчення зарубіжного досвіду стабілізації грошового обігу під час кризи 2008–2009 рр. засвідчило ефективність заходів нестандартної монетарної політики (*unconventional monetary policy*), так зване «кількісне і кредитне пом'якшення», що стали складовою концепції грошово-промислової політики. В рамках цієї концепції стабілізація грошового обігу покликана забезпечити стимулювання реального сектора економіки, тобто цілі монетарного регулювання центральних банків виходять за межі монетарної сфери.

7. Сьогодні в Україні стабілізацію грошового обігу утруднює низький рівень керованості грошового обігу та невідповідність інструментів і механізмів монетарної політики режиму гнучкого валютного курсу. Ключовою суперечністю цілей монетарного регулювання на поточному етапі є необхідність одночасно забезпечити потреби економічних суб'єктів у грошових ресурсах і зберегти вартісні характеристики національної грошової одиниці, що вимагає одночасного посилення стимулюючої функції грошей та стабілізації вартості грошової одиниці. Для розв'язання цієї дилеми, в умовах переходу від фіксованого до гнучкого режиму валютного курсу, необхідно змінити монетарний інструментарій регулювання грошового обігу та перейти від переважного коригування ліквідності в банківській системі до дискреційного коригування грошової маси на засадах функціонування міжбанківського ресурсного ринку, застосування антиінфляційних заходів.

8. У роботі розроблено концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу з метою забезпечення відповідності динаміки, структури і обсягу грошової маси потребам економічного розвитку країни. Обґрунтовано, що необхідною умовою стабілізації грошового обігу є підвищення його керованості шляхом вдосконалення структури грошової маси (дедоларизації й стимулювання безготівкових платежів за розвитку методів контролю за поширенням платіжних інновацій). Методичною основою стабілізації грошового обігу взято пруденційний підхід, згідно з яким необхідно концентрувати зусилля на упередженні дисбалансів грошового обігу шляхом моніторингу найменш контрольованого фактору – швидкості грошей, що залежить від частки високоліквідних активів у грошовому обігу.

9. Наявність низки обмежень на шляху стабілізації грошового обігу визначає доцільність її поетапної реалізації. Основними напрямками застосування заходів НБУ щодо стабілізації грошового обігу є: стабілізація вартісних характеристик національної грошової одиниці через уповільнення інфляційної динаміки, регулювання валютного ринку, здійснення процентної політики; оптимізація структури та обсягів готівкового обігу у спосіб дедоларизації; вдосконалення форм і методів регулювання НБУ функціонування платіжних систем і регулювання платіжних інновацій; підтримка збалансованості грошового ринку та оптимізація структури грошової маси (грошових агрегатів); підвищення інформаційної прозорості монетарної політики НБУ; застосування пруденційного підходу для підвищення керованості грошового обігу.

10. Стабілізація грошового обігу в Україні неможлива без дедоларизації, послідовність заходів якої залежить від рівня реальної та фінансової доларизації та сили зв'язку між внутрішніми та зовнішніми шоками. У кризовий період за збереження високих значень доларизації доцільно визначити пріоритетний напрям політики дедоларизації – це боротьба з різними формами доларизації (фінансовою і реальною), а також сценарій послаблення кореляції внутрішніх і зовнішніх шоків. Впровадження безготівкових розрахунків є фактором формування національної платіжної системи, що сприяє стабілізації грошового обігу.

11. Вивчення особливостей функціонування платіжних систем в Україні дало підстави для висновку про їх високу підвладність внутрішнім і зовнішнім шокам, схильність до системних ризиків. Тому в контексті стабілізації грошового обігу доцільно акцентувати увагу на посиленні здорової конкуренції з іншими платіжними системами, на технологічному оновленні НСМЕП відповідно до загальноприйнятих світових стандартів, розробці та впровадженні нових платіжних інструментів, боротьбі з кіберзлочинністю, створенні Єдиної інформаційної бази банків, формуванні чіткої та прозорої регуляторної бази, стимулюванні безготівкових платежів; забезпеченні високого рівня економічної безпеки і надійності; підвищенні рівня фінансової грамотності населення.

Запропоновані в роботі концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу та рекомендації щодо їх практичної реалізації орієнтовані на забезпечення монетарних передумов сталого розвитку України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Участь у колективній монографії:

1. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: [монографія] / за ред. д.е.н., професора С.В.Онишко. – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. – 452 с. (*особистий внесок автора: обґрунтовані рекомендації щодо аналізу та вдосконалення монетарних умов функціонування фінансового ринку; 0,6 друк. арк.*).

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Глоба Н. С. Грошово-кредитний ринок в Україні: фактори формування та засоби регулювання / Н. С. Глоба // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький – № 20/2. – 2013. – С. 140–143.

3. Глоба Н. С. Щодо ефективності заходів НБУ у сфері стимулювання безготівкових розрахунків / Н. С. Глоба // Науково-практичний журнал «Європейські перспективи» (економіка, право). – Київ. – № 11. – 2013. – С. 176–183.

4. Глоба Н. С. Девальвація гривні в Україні: умови, чинники і заходи подолання / Я. В. Белінська, Н. С. Козій // Науковий вісник. – Чернівці. – № 26. – 2014. – С. 152–163. (*особисто автором проаналізована ефективність заходів НБУ щодо протидії девальвації; 0,3 друк. арк.*).

5. Козій Н. С. Вплив безготівкового обігу та платіжних систем на стабільність грошового обігу / Н. С. Козій // Науково-практичний журнал «Регіональна економіка та управління». – Запоріжжя. – № 1(04). – 2015. – С. 67–73.

6. Козій Н. С. Світовий досвід стабілізації грошового обігу / Н. С. Козій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – Ужгород. – № 6(ч. 2). – 2016. – С. 11–16.

7. Козій Н. С. Концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу в умовах кризи / Я. В. Белінська, Н. С. Козій // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький. – № 29/1. – 2016. – С. 274–282. (*особисто автором розроблено концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу в Україні; 0,3 друк. арк.*).

У закордонних виданнях:

8. Козій Н. С. Причини виникнення і заходи подолання дисбалансів грошового обігу в Україні / Н. С. Козій // Black Sea Scientific Journal of Academic Research – Тбілісі (Грузія). – № 16. – 2014. – С. 100–105.

У інших виданнях:

9. Глоба Н. С. Валютна складова безпеки грошового обігу / Н. С. Глоба // [«Сучасні проблеми фінансового моніторингу»] : збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ірпінь, 2013. – 420 с.

10. Глоба Н. С. Заходи НБУ у сфері регулювання готівкового обігу / Н. С. Глоба // [«Проблеми формування та реалізації регіональної економіки»] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції – Київ. – 2013. – Ч.1. – 136 с.

11. Глоба Н. С. Проблема доларизації економіки України та шляхи її подолання / Н. С. Глоба // [«Актуальні проблеми економіки та управління сучасної України»] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород. – 2014. – С. 222–224.

12. Козій Н. С. Доларизація як наслідок неефективного виконання грошовою одиницею своїх функцій / Н. С. Козій // [«Економічні аспекти розвитку держави: стан, проблеми, перспективи»] : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький. – 2014. – С.160–161.

13. Козій Н. С. Зарубіжний досвід стабілізації грошового обігу / Н. С. Козій // [«Структурні трансформації національних економік в умовах глобалізації»] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв. – 2014. – С.22–25.

14. Козій Н. С. Особливості функціонування національної системи масових електронних платежів в Україні / Н. С. Козій // [«Банківський та реальний сектор економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку»] : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль. – 2015.– С.146–149.

15. Козій Н. С. Деструктивний вплив доларизації на стабільність грошового обігу. / Н. С. Козій // [«Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності»] : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Ірпінь – 2016. – С. 340–343.

АНОТАЦІЯ

Козій Н. С. Стабілізація грошового обігу в Україні. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2016.

У дисертації поглиблено теоретичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо стабілізації грошового обігу в Україні. З'ясовано сутність та функції грошей у сучасному світі і на цій основі поглиблено розуміння поняття «стабілізація грошового обігу», а також удосконалено класифікацію її методів та інструментів. Охарактеризовано вплив платіжно-розрахункових інновацій на стабільність грошового обігу.

Проаналізовано стан, структуру й динаміку грошового обігу в Україні, визначено його дисбаланси та фактори їх появи. Виявлено проблеми

стабілізації готівкового і безготівкового грошового обігу в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення.

Узагальнено світовий досвід стабілізації грошового обігу в процесі реалізації антикризових програм. На цих засадах розроблено концептуальні підходи до стабілізації грошового обігу в Україні і запропоновано основні напрями стабілізації готівкового і безготівкового грошового обігу. Розроблено рекомендації, спрямовані на вдосконалення регулювання вітчизняних платіжних систем, як форм організації безготівкового обігу. Обґрунтовано пропозиції щодо дедоларизації грошового обігу в Україні.

Ключові слова: грошовий обіг, гроші, готівковий обіг, безготівковий обіг, стабілізація, платіжна система, дедоларизація.

АННОТАЦИЯ

Козий Н. С. Стабилизация денежного обращения в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Университет государственной фискальной службы Украины, Ирпень, 2016.

В диссертации углублены теоретические основы и разработаны практические рекомендации по стабилизации денежного обращения в Украине. Выяснена сущность и функции денег в современном мире и на этой основе углублено понимание понятия «стабилизация денежного обращения». Усовершенствована классификация методов и инструментов стабилизации денежного обращения. Охарактеризованы влияние платежно-расчетных инноваций на стабильность денежного обращения.

Проанализированы состояние, структура и динамика денежного обращения в Украине, определены его дисбалансы и факторы их появления. Выявлены проблемы стабилизации наличного и безналичного денежного обращения в Украине и предложены пути их решения. Усовершенствован перечень угроз стабилизации денежного обращения, за счет отнесения к ним факторов колебаний его скорости в части роста доли высоколиквидных активов (наличных и/или иностранной валюты), несбалансированной денежной эмиссии, распространение электронных денег и платежных инноваций, увеличения недоверия населения к национальной валюте. Это стало основой разработанных рекомендаций по направлениям усиления влияния НБУ на денежное обращение.

Обобщен мировой опыт стабилизации денежного обращения в процессе реализации антикризисных программ. На этой основе разработаны концептуальные подходы к стабилизации денежного обращения в Украине, основанные на использовании пруденциального подхода, направленного на предупреждение возникновения циклических дисбалансов денежного обращения. Учет цикличности процессов разбалансировки/стабилизации денежного обращения, как составляющей общественного воспроизводства, позволяет определить направления стабилизации денежного обращения в условиях введения режима гибкого валютного курса.

Предложены основные направления стабилизации наличного и безналичного денежного обращения в Украине. Разработаны рекомендации по совершенствованию регулирования отечественных платежных систем как форм организации безналичного оборота. Обоснованы предложения относительно последовательности политики дедолларизации в условиях перехода к гибкому валютному курсу на основе сценарного подхода.

Ключевые слова: денежный оборот, деньги, наличный оборот, безналичный оборот, стабилизация, платежная система, дедолларизация.

ANNOTATION

Koziy N.S. The stabilization of money circulation in Ukraine. – The Script.

The thesis for the degree of the Candidate of Economic Sciences, specialties 08.00.08 – Money, Finance and Credit. –The University of State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, 2016.

The dissertation extends theoretical principles and practical recommendations for stabilization of money circulation in Ukraine. The work elucidates the essence, functions of money in the modern world, and takes them as a basis for the in-depth understanding of monetary stabilization. Classification methods and instruments for monetary stabilization were improved. The effect of payment and settlement innovations on monetary stability was described.

The work includes the analysis of current condition, structure and the dynamics of monetary circulation in Ukraine in order to determine its imbalances and factors defining their appearance. Problems of stabilization of cash and non-cash circulation in Ukraine and effective solutions to solve these problems were determined in the work. World experience of monetary stabilization in the process of anti-crisis programs implementation was also generalized in the dissertation. Conceptual approaches to the stabilization of money circulation in Ukraine were elaborated on this basis and main stabilization areas of cash and non-cash circulation in Ukraine were proposed. Recommendations to improve the regulation of national payment systems as a form of non-cash circulation were developed. Propositions on de-dollarization of money circulation in Ukraine were substantiated.

Keywords: currency in circulation, money, cash circulation, non-cash circulation, stabilization, payment system, de-dollarization.

Підписано до друку 25.08. 2016 року. Формат 60?90/16
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Зам. № 417

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08201, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.